

С.С. Кизим

**ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕКТРОННЫХ УЧЕБНИКОВ
В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ЭЛЕКТРОРАДИОТЕХНИЧЕСКИХ
ДИСЦИПЛИН УЧЕНИКАМИ ПТУ**

В статье раскрыты преимущества электронного учебника по сравнению с традиционными учебными пособиями, а именно: более высокая технологичность создания и эксплуатации; высокий уровень системности представления учебно-методических материалов; разнообразнее функции, а следовательно, и возможности в процессе обучения.

S.S. Kizim

**USE ELECTRONIC TEXTBOOKS
WHILE STUDYING ELEKTORADIOTEHNICHNYH DISCIPLINE
STUDENTS VET**

The article deals with the benefits of electronic book compared to traditional teaching materials, namely: a high technology creation and maintenance of a high level of consistency submission of teaching materials; diverse functions, and hence the opportunities for learning.

Стаття надійшла до редакції 13.04.2011

УДК 008 (477)

*Лутковська С.М.,
м. Вінниця, Україна*

ЕКОЛОГІЧНА СИТУАЦІЯ КРАЇНИ – ВІДОБРАЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми. Серед різноманітних форм культури одне з вагомих місць посідає така її форма, як екологічна культура. Екологічна культура – це такий напрям людської діяльності та мислення, від якого істотним чином залежить нормальне існування сучасної цивілізації, її сталий розвиток у майбутньому. Вона є цілепокладаючою діяльністю (включаючи і наслідки такої діяльності), спрямованою на організацію та трансформацію природного світу (об'єктів та процесів), відповідно до власних потреб та намірів людини.

Екологічну культуру слід розглядати як сукупність певних дій, технологій освоєння людиною природи, які забезпечують стійку рівновагу в системі “людина-довкілля”. Без знання кола проблем, що належить до екологічної культури, не можна зрозуміти, наприклад, чому одні спільноти живуть у злагоді з

природою, а інші – залишають по собі руїну, чому в одних випадках людська діяльність породжує гармонійні ландшафти та екосистеми, а в інших – довкілля перетворюється на пустку.

Ні наявність матеріальних передумов, ні можливість змоделювати та спрогнозувати можливі варіанти майбутнього у взаємовідносинах суспільства та природи не можуть самі по собі, автоматично забезпечити вихід з сучасної екологічної кризи та запобігти глобальній екологічній кризі. Її фундаментальні корені лежать в особливостях людського існування.

Способи вирішення кризової ситуації у відносинах суспільства і природи необхідно шукати в самих причинах її виникнення. Особливості людської діяльності породжують сучасну кризу у взаємовідносинах суспільства та природи і вони ж дають головні передумови для уникнення глобальної екологічної катастрофи.

Аналіз попередніх досліджень свідчить, що проблемами екології займалось безліч вітчизняних та зарубіжних науковців, природоохоронців та дослідників. Голубець М.А., Колбасов О.С., Конищева І.І. висвітлювали питання правової охорони навколишнього середовища; Сидоренко Л.І. – проблеми сучасної екології з точки зору науки та етики; Кисельов М.М., Деркач – національне буття серед екологічних реалій. До цього переліку можна віднести ще багато науковців, серед яких виділяються В.Л., О. Шпенглер, А. Печчеї. Нажаль в Україні приділяється значно менше уваги питанням формування екологічної культури та покращення екологічного становища країни, ніж в США, Німеччині, Франції, Японії тощо.

На нашу думку, сьогодні особлива увага звертається на розкриття кризових наслідків життєдіяльності людини для екосистем та їх впливу на функціонування суспільства.

Мета статті полягає у розгляді питання покращення екологічного стану довкілля в країні шляхом формування в населення, зокрема в учнів та студентів, екологічної культури.

Виклад основного матеріалу. Екологічна культура звернена до двох світів – природного довкілля і внутрішнього – світу людини. Своїми цілями вона спрямована на створення бажаного устрою чи ладу в природі, і на виховання високих гуманістичних життєвих цінностей та орієнтирів у людському житті. Вона спрямована на подолання власної обмеженості людини як природної істоти щодо пристосування в біосфері в умовах постійної конкуренції [4, с. 57-60].

Як наголошував український дослідник Б.В.Плясковський, в основі сучасної екологічної культури лежать дві діаметрально протилежні філософсько-методологічні концепції.

Перша – природа за своїм станом недосконала. Тому слід розробляти особливе екологічне виробництво, яке б поліпшувало й удосконалювало природу з точки зору створення відповідних умов для нормального проживання людини. Проте не варто забувати, що й саме середовище проживання теж має діалектичний характер,

бо складається з природного і штучного, причому друге повинно з перспективою поглинути перше, незважаючи на його привабливість.

Ця концепція викликає серйозні заперечення, позаяк немає достатніх доказів того, що під час свого здійснення вона приведе до бажаного результату, а не навпаки. Існує реальна загроза: рівновага між природними і штучними умовами життя може перейти в нестабільність, а то й у незворотність процесів, що прискорить настання екологічної катастрофи.

Друга концепція – більш перспективна, більш гуманна – не перебудовувати, а зберігати, підтримувати середовище перебування, що існує. Для цього необхідно використовувати нові науково-технологічні досягнення [5, с. 134-141].

Формування екологічної культури – це процес пізнання законів системної цілісності природи і законів, що визначають взаємодію суспільства і природи, що повинні враховуватися на шляху суспільного розвитку і глобального управління природними компонентами.

Становлення екологічної культури виражає зацікавленість суспільства в збереженні та розгортанні природного світу у всій його різноманітності, в узгодженні соціальних потреб з можливостями природи [1, с. 105-112].

Екологічна культура – складова частина загальноосвітньої культури, характеризується глибоким і узагальнюючим осмисленням важливості екологічних проблем в майбутньому розвитку людства. Людина із сформованою екологічною культурою озброєна знаннями про особливості взаємодії суспільства і природи, хід природних процесів, вплив на них антропогенних навантажень і несприятливих наслідків такого впливу. І лише осмислена поведінка у відповідності з отриманими знаннями і навичками є свідченням екологічної культури особистості.

Під екологічною культурою спеціаліста аграрного профілю ми розуміємо інтегровану якість особистості, що характеризується високим рівнем оволодіння системою екологічних знань, умінь, навичок, способами екологічно безпечної поведінки та обґрунтованим прийняттям рішень у професійній діяльності з урахуванням основних закономірностей розвитку системи природа-суспільство.

На сучасному етапі бурхливого розвитку промисловості, транспорту, планета Земля „працює на межі” своїх біологічних можливостей щодо життєдіяльності людства. Це пояснюється тим, що природні ресурси та їх відтворюваність мають скінчені величини, водночас вплив людини на природу важко контролювати і прогнозувати. Інтенсивний розвиток сільського господарства, промислового виробництва породив такі негативні явища як: деградація ґрунтів, забруднення середовища отрутохімікатами, поява нових хвороб у тварин, рослин і людей, забруднення водою тощо. Виникла необхідність екологізації. При цьому велику роль відіграє удосконалення системи загальної екологічної освіти та професійної підготовки спеціалістів. Адже відомо, що вплинути на екологічну ситуацію можна через процес освіти

і виховання. Саме тому, так важливо формувати екологічну культуру майбутніх спеціалістів, особливо аграрного спрямування, адже сільськогосподарська діяльність – є екологічним фактором, який здійснює сильний вплив на природне середовище [3, с. 272-282].

Про необхідність підвищення професійного, загальнокультурного та екологічного рівня випускників вищих навчальних закладів наголошується у Законах України “Про освіту”, Концепції неперервної екологічної освіти та виховання в Україні. Пріоритетними напрямками державної політики щодо розвитку освіти є розвиток системи безперервної екологічної освіти та навчання протягом життя; виховання розуміння цілісності, єдності навколишнього світу, нерозривного зв’язку його компонентів. Погіршення екологічної ситуації, зростання захворюваності населення, пов’язані з цими явищами моральні та матеріальні збитки, спонукають на науковій основі вивчати взаємодію людини з природою, передбачати і прогнозувати всі її наслідки.

Соціально-економічні зміни та екологічний стан в Україні спричинюють необхідність якісного вдосконалення загальноосвітньої, культурної та фахової підготовки спеціалістів різних профілів. Рушієм даного процесу постає екологічна освіта та виховання, основна мета яких – формування екологічної культури, почуття відповідального ставлення до природи, усвідомлення кожним громадянином себе як її частини [1; 6, с. 134-141].

Об’єктивною умовою актуалізації проблем формування екологічної культури є посилення техногенного навантаження на природне довкілля, невід’ємною частиною якого є людина. Забруднення новосинтезованими сполуками повітря, водою, ґрунту, зростаюча концентрація радіоактивних речовин в атмосфері країни, невиправдане використання отрутохімікатів, катастрофічні наслідки Чорнобильської аварії - все це свідчить про те, що екологічні проблеми досягли критичної позначки, набули глобальних масштабів [3, с. 276-279].

На сучасному етапі складних і динамічних відносин суспільства з навколишнім середовищем бережливе ставлення до природи має складати невід’ємну частину загального світогляду кожного громадянина України, яка є однією з найбільш неблагополучних в екологічному плані країн Європи. Саме тому формування екологічної культури людини, гармонії її відносин з природою є пріоритетними напрямками реформування виховання, що відображено в Державній національній програмі “Освіта” (“Україна XXI століття”), проекті Концепції національної програми інтегрованої екологічної освіти, Концепції виховання молоді в національній системі освіти. Від цього залежить забезпечення конституційних прав громадян нашої держави на безпечне для життя і здоров’я довкілля (Конституція України, ст.50). Закони та нормативні акти природоохоронного законодавства показують, що в цьому напрямі значна робота проводиться всіма гілками влади України, державними і громадськими організаціями.

Формування в учнів та студентів глибоких переконань у необхідності природоохоронної діяльності викликане нагальною потребою української держави в екологічно грамотних громадянах, кваліфікованих фахівцях з високим рівнем екологічної культури. Для вирішення цієї проблеми було прийнято Постанову Мінвузу України за № 11/ 4/210 від 24 квітня 1990 року "Про стан екологічної освіти в системі Мінвузу України", на основі якої методична комісія з екологічної освіти Мінвузу України ухвалила рішення за № 260-2/137 від 17.04.1991, про рекомендацію на перших курсах різних спеціальностей ввести обов'язковий загальноосвітній курс "Основи соціальної екології". Проте він практично себе не виправдав у технічних закладах освіти. Тому з 1991 року введено курс "Основи екології", а також нормативний інтегрований курс гуманітарно-технічного спрямування "Безпека життєдіяльності", розроблений на вимогу ст.20 Закону України "Про охорону праці", затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 18.04.96р. № 443 та схвалений Указом Президента України від 18.10.97 р. Але, на жаль, поки що відсутній єдиний науково обґрунтований підхід до проблеми формування екологічної культури студентів закладів освіти.

Однак сама по собі наявність сформованої екологічної культури не є достатньою умовою для того, щоб матеріальні, створені науково-технічною революцією та третьою технологічною революцією передумови змогли перетворити свої потенційні можливості в області ліквідації глобальної екологічної кризи в доконаний факт. Наявність певних знань, уявлень, ще не гарантує відповідну поведінку. Директор заводу чи власник підприємства, будучи прекрасно проінформованим про шкоду, яка завдається його виробництвом оточуючому природному середовищу, може продовжувати санкціонувати подальше скидання шкідливих відходів, керуючись економічною доцільністю. Робітник, щоб не втратити робоче місце, закриватиме очі на подібні факти і збільшувати кількість виробленої продукції, а разом з тим і відходів. Пересічний громадянин, протестуючи проти чужих дій, буде порушувати природний баланс, перебуваючи на відпочинку чи обробляючи свою заміську ділянку землі. Екологічна поведінка неможлива без екологічної культури та екологічної відповідальності [5, с. 71-78].

Екологічна культура – це тип життєдіяльності людини, що успадковується, та тип її взаємовідносин з навколишнім середовищем, що сприяють здоровому способу життя, стійкому соціально-економічному розвитку, екологічній безпеці країни і кожної людини.

Основоположним принципом екологічної культури можна вважати принцип відповідності соціального та природного в рамках єдиної системи. Встановлення цієї відповідності у всіх сферах суспільного життя сприяє, з одного боку, його екологізації, а з іншого – гармонізації самої суспільної системи. Вона сприяє гармонізації взаємовідносин суспільства та природи і формуванню нового типу особистості – людини епохи ноосфери [6, с. 138].

Важливим принципом екологічної культури є відмова від безпосереднього, «наївного» антропоцентризму та перехід до системи поглядів, де на найвищий щабель підносять біосферу. В той же час кінцевою метою такого підходу все ж є людина, але як складова біосфери, що повинна прийняти на себе відповідальність за підтримання її основних функціональних характеристик, за збереження природи придатною для життя і здоров'я людини.

Вирішення проблеми глобальної екологічної кризи можливе лише в рамках екологічної культури, яка виступає регулятором екологічної діяльності. Специфіка функціонування екологічної діяльності обумовлюється тим, що вона пронизує всі компоненти культури і спрямована на гармонізацію соціоприродних відносин. Екологічна культура є, за своєю суттю, своєрідним «кодексом поведінки», що лежить в основі екологічної діяльності та екологічної поведінки. Вона включає в себе певний зріз суспільно виробленого способу самореалізації людиною себе в природі, культурні традиції, життєвий досвід, моральні почуття та моральну оцінку ставлення людини до природи [2, с. 76-89].

Висновок. Вимоги та засади екологічної культури мають стати складовою світогляду і мірилом практичних дій кожної людини у сфері природокористування, певною запорукою порятунку довкілля і забезпечення сталого розвитку та поступу людської цивілізації. Досвід розумного природокористування відомий не лише з давніх-давен, а й з практики сьогодення, коли посилюється усвідомлення необхідності шанобливого ставлення до природи, коли світова спільнота приймає екофільність найвищою цінністю життя.

Незаперечним є лише переконання в тому, що досягненню гармонії відносин людини з довкіллям мають слугувати найрізноманітніші напрямки людської думки та дії, і екологічна культура тут має посідати своє належне місце.

Список літератури: 1. Екологія і культура / [В.С. Крисаченко, С.Б. Кримський, М.А. Голубець та ін.] ; відп. ред. В.С. Крисаченко, В.Л. Храмова. – К., 1991. 2. Концептуальні виміри екологічної свідомості / [М.М. Кисельов, В.Л. Деркач, А.В. Толстоухов та ін.]. – К., 2003. – 156 с. 3. Кисельов М.М. Національне буття серед екологічних реалій / М.М. Кисельов, Ф.М. Канак. – К., 2000. 4. Крисаченко В.С. Екологічна культура / Крисаченко В.С. – К., 1996. 5. Плясковський Б.В. Діалектика розвитку екологічної свідомості / Б.В. Плясковський // Філософські проблеми сучасного природознавства. Екологія, культура і соціальна практика. – 1991. – Вип. 77. – С. 71 – 78. 6. Сидоренко Л.І. Сучасна екологія. Наукові, етичні та філософські ракурси : навч. посібник / Л.І. Сидоренко. – К., 2002. – 156 с.

Bibliography (transliterated): 1. Ekolohiya i kul"tura / [V.S. Krysachenko, S.B. Kryms"kyj, M.A. Holubec" ta in.] ; vidp. red. V.S. Krysachenko, V.L. Xramova. – K., 1991. 2. Konceptual"ni vymiry ekolohichnoyi svidomosti / [M.M. Kysel"ov, V.L. Derkach, A.V. Tolstouhov ta in.]. – K., 2003. – 156 s. 3. Kysel"ov

М.М. Nacional"ne buttya sered ekolohichnyx realij / М.М. Kysel"ov, F.M. Kanak. – К., 2000. 4. Krysachenko V.S. Ekolohichna kul"tura / Krysachenko V.S. – К., 1996. 5. Plyaskovs"kyj B.V. Dialektyka rozvytku ekolohichnoyi svidomosti / B.V. Plyaskovs"kyj // Filosofs"ki problemy suchasnoho pryrodoznavstva. Ekolohiya, kul"tura i social"na praktyka. – 1991. – Vyp. 77. – S. 71 – 78. 6. Sydorenko L.I. Suchasna ekolohiya. Naukovi, etychni ta filosofs"ki rakursy : navch. posibnyk / L.I. Sydorenko. – К., 2002. – 156 s.

С.М. Лутковська

ЕКОЛОГІЧНА СИТУАЦІЯ КРАЇНИ – ВІДОБРАЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

В статті висвітлюється проблема формування екологічної культури як спосіб покращення екологічного стану країни. Наведено приклади порушення екологічних норм і правил та наслідки таких дій з боку суспільства. Визначено основну проблему погіршення екологічного стану біосфери – відсутність належно сформованої екологічної культури особистості.

С.М. Лутковская

ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ СИТУАЦИЯ СТРАНЫ – ОТОБРАЖЕНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ ОБЩЕСТВА

В статье описывается проблема формирования экологической культуры как способа улучшения экологической ситуации страны. Наведено примеры нарушения экологических норм и правил, а также последствия таких действий со стороны общества. Определено основную проблему ухудшения экологического состояния биосферы – отсутствие правильно сформированной экологической культуры личности.

S.M. Lutkovskaya

ENVIRONMENTAL CONTEXT OF THE COUNTRY - DISPLAY OF ENVIRONMENTAL CULTURAL SOCIETY

In this article deals with the problem of formulation ecological culture as a result of the improvement of ecological status in the country. Giving examples of disturbing the ecological norms, rules and and results from the vicinity. It is defined the problem of de terioratron of ecological status in biosphere – absence of the appropriate formulation of ecological personality.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2011

УДК 373.091.313

*Денькович І. В.,
м. Львів, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ МОНІТОРИНГУ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства, що характеризується змінами в усіх його сферах і соціальних інститутах, особливо гострими є питання якісного навчання підростаючого покоління. Ні для кого не є секретом, що нині конкурентоспроможність людей на ринку праці багато в чому залежить від їх здатності опановувати нові технології, адаптуватися до умов праці, що змінюються.

Пошук засобів і методів формування творчої особистості – творця нового суспільства, здатного до самостійної поведінки і дій, саморозвитку, самопроекування, до вільного визначення себе в професії, в суспільстві, в культурі – актуальне завдання для всіх навчальних закладів, як ніколи, зумовлене потребами суспільства. В зв'язку з цим найбільшого значення набуває пошук нових підходів до навчання і виховання, інтеграції теоретичних і емпіричних досліджень, всебічного розвитку особистості студентів в освітньому процесі.

Орієнтація вищого навчального закладу на підвищення якості освіти призводить до необхідності здійснення моніторингових досліджень.

Моніторинг є цілісним управлінським інструментом, який дозволяє зібрати, обробити, поширити інформацію про діяльність педагогічної системи, визначити її стан і спрогнозувати розвиток, перебачивши недоліки, які можна усунути.

Одним із головних завдань системи освіти є підготовка фахівців, які б відповідали запитам роботодавців. Підготовка такого фахівця має ґрунтуватися на ідеї компетентісно-орієнтованої освіти. Одним із системотворчих підходів, що посилюють розвивальний ефект освітніх програм, позитивно впливають на формування особистості сучасного фахівця, є проектна діяльність, яку можна розглядати як самостійну структурну одиницю навчально-виховного процесу.

Аналіз попередніх досліджень свідчить, що проблемою навчання на основі використання методу проектів займалися американські педагогічно-дослідники: С. Пархерст («Дальтон-план»), Дж. Дьюї, У. Кілпатрік («метод проектів»), російський педагог – С. Шацький. Сприяли відродженню методу проектів дослідження І. Чечель, Т. Новікова, Є. Полат, І. Бруснікіна, Н. Морзе,